

STATISZTIKAI ÉS NEMZETGAZDASÁGI
KÖZLEMÉNYEK.

Stat
0
258.

A HAZAI ÁLLAPOTOK ISMERETÉNEK

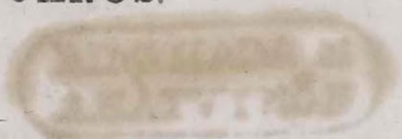
ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
STATISZTIKAI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

HUNFALVY JÁNOS.

HARMADIK KÖTET.

137.
13.

PESTEN,

EGGENBERGER FERDINÁND MAGYAR AKADÉMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

MDCCCLXVII.

II.

JÁSZFÉNSZARU MEZŐVÁROS STATISZTIKAI
LEIRÁSA.

Athanász Szilárd községi orvostól.

Régiségek. Az embernek legősibb maradványa e tájon az úgynevezett Csonthalom. Ez egy régi óriási sírhalom, melyet valószínűleg az ódonkorban véres és nagyszerű csata után halmoztak össze.

Az innen nyugat felé terjedő Hosszúháton pedig számtalan hamuszínű, többnyire 1" vastagságu agyag cseréptöredékek találhatók, melyek között még ép, de durva készítésű mécestartók, tálkaalakú edények s. v. vonják magokra a figyelmet.

Egy más ősrégi maradvány a Csörszárók, mely keletről nyugatra az egész határon átvonul.

A szántóföldeken több római és régi magyar arany- ezüst, bronz és rézpénz találtatott.

Nem felette nagy régiségek az úgynevezett Jászképek. Ezek köből épített négyszögű, 9' magas, hegyes kereszttel díszített téglatetős állványok, oldalukon mélyedéssel ellátva, mely épen alkalmas egy szent kép befogadására.

Ha ideszámítunk még néhány dombot, melyek a régi időben őrhalmok lehettek s a patak mentén fekszenek, a fénszarui régiségek sora be van fejezve.

Történeti visszapillantás. Ha Fénszaru határát észlelő szemmel vizsgáljuk, elkell ismernünk, hogy a letelepedett Jászok ezen helyben erős támpontot találtak. A Zagyva terjedt mocsáraival ama nyugtalan időkben nem megvetendő védfalat képezett dél, nyugat és éjszak felől

Csak a keleti oldal maradt és maradhatott nyílt, minthogy a szomszédos Jászokkal összeköttetésben volt. Továbbá a vízmentén maig is fennálló őrhalmokat látunk, honnan az örök a tulpartot kémszemlélhették, míg marháik az előttök elterülő nyílásokon legeltek.

Mi történt e kis teleppel a pusztító tatárjárás alatt s mikor vevék föl a keresztény vallást, nem tudjuk. Egyházi hagyományok csak annyit bizonyítanak, hogy a 14-dik század elején a ker. isteni tisztelet ismét dísz nyert, templommal és lelkésszel bírt.

A 16-ik században sok község egészen elpusztult, másokat pedig a lakosság hosszabb rövidebb időre elhagyott. Az 1557 évi összeírás szerint a Jászságban 14 helységet találunk, köztük Fénszarut is, az 1567-iki összeírásban már csak 10-et s Fénszarut nem. Lehet, hogy a szomszédos Heves megyéhez csatoltatott, de nagyon valószínű, hogy több ideig egészen lakatlan volt. Észrevevesszük t. i. hogy a beköltözött ősök által alapított nagyobb községekben, melyek a török idők alatt kevesebbet szenvedtek, semmi építkezési rendszer nincs; Fénszaru pedig egyenes széles utcákból áll s egész biztonsággal tudjuk, a beltelket mikor osztották fel s egyik utca a másik után mikor méretett ki.

A legrégebbi okmány Jászfénszarun az egyházi anyakönyv 1692-ből. Az ott följegyzett 45 szülött 900-at alig meghaladó lakosságra mutat. A nevekből pedig kiderül, hogy magyarok és szlávok voltak.

A lakosság száma új telepedőkkel szaporodva 10 év alatt már 2000-re nőtt. 1710 történetelt a templom nagyobbitása, melyért akkori jegyzet szerint a kömüves 40 német forintot, az ács pedig a tetőért és tornyocskáért 20 tallért kapott.

Az 1710 uralgott döghalál oly nagy pusztítást okozott, hogy a lelkész csak általában jegyzé: p. Október 7-én 12, 8-án 17 temettetett el.

1743-ban népesíté be az alföldön minden lakosaitól megfosztott Ferenczszállást. Ezen raj állott 219 lélekből, de 1744-ben új telepedőkkel szaporodva átmentek a félegyházi pusztára s alapították a mostani Félegyházát.

Ekkor váltotta meg magát Fénszaru 13.000 forintért, és

N é p s z a p o r o d á s.

1692	1700	1800	1820	1840	1865	1855-től 1865-ig	esik egy évre s	100 halott közt kimult évenként
született	született	született	született	született	született	született	született	első évig
meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	1-7 évig
házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	7-15 évig
született	született	született	született	született	született	született	született	15-25 évig
meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	25-50 évig
házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	50-60 évig
született	született	született	született	született	született	született	született	60-70 évig
meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	meghalt	70-80 évig
házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	házasodott pár	80 éven túl
45	17	7	128	11	21	208	127	36
221	125	57	219	194	33	101	99	200
117	13	230	46	1946	1828	380	194	182
38	4	4	0	34	27	4	5	14
4	4	0	34	27	4	5	14	4
3	1	3	1	3	3	1	3	1

A hivatal, egészség s tanügy.

egyházi személyzet				a világi hatóságnak személyzete										tan. kur.		egészség- szolgálat		első bírósági						rendőr- ségi		orvosi tényke- dés		tanügyi						
plebános	segédlelkész	kántor	harangozó	főbíró	tanácsnok	ezek között							tanító	orvos	dada	beadványok			peres			mezei	védbíró	védbíró oltás	gyógykezelte beteg	1. oszt.		2. oszt.						
						2. bíró	pénztárnok	adószedő	rendőr	telekkönyv vezető	jegyző	írnok				szolga	közpolgá- riak	közigazga- tási	gyám gond- nokságiak	telekkönyv.	egyéb tör- vényesékiek					összesen	rend. szobeli	sommás	összesen	rendőri ki- bágások	fiú	leány	fiú	leány
1	1	1	2	1	12	1	4	1	2	1	2	1	5	4	1	3	194	952	63	168	375	1752	28	59	87	37	58	25	186	269	114	99	86	89

A b i r t o k 1) ingatlan. a.) a föld.

A határnak térsége s minéműsége								a földnek felosztása															pénzérték											
az egész ha- tárnak tér- sége		haszon- vehetlen	fekete föld	kötött homok	könnyű homok	futó homok	szikes föld	beltel- kek	teme- tők	fa- iskola	utak, csator- nák s at	zántó- föld	rét	szőlő	legelő	erdő	nádas	a leg- fu- tó homok	sík- víz	1 hold	1 kötél	az egész határ												
hold	öl	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	forint											
13205	1426	1118	1500	4706	6500	400	100	267	948	10	620	1	645	136	72	226	627	3614	1440	345	281	639	328	7	69	255	211	416	72	702	255	57	3200	750000

1. ingatlan.

a városon kívül		a városban											a városon						
utak	hidak	hidak	tér		utca	sétány	templom	városház	iskola épület	lelkészlak	kántorlak	tisztalak	vendéglő	korcsma	mészárszék	vásárház	viz	száraz	
			kő	fa															kő
8	—	8	—	—	1	12	1	1	1	2	1	1	6	1	2	2	1	1	1

2. ingó. a) házi

ló	jármos ökör	tehén	fiatal szarvasmarha	birka	sertés	szamár	kecske	szárnyas baromfi	pénzérték	alapítványok			
										Jászberényi gymnasium		Hevesmegyei gazdasági egylet	
										forint		kr	
354	540	700	600	5600	2000	16	2	30000	120000	1694	70	105	—

A birtok

a földnek összes a szőlőnek	a birtokos száma	A birtok és birtokosok közötti arány											
		parcellái											
4475	1495	963	1	5	26	4	14	32	87	140	135	50	379

b). építmények.

kivül	avárosi épüle- tek	magán épüle- tek	tökéle- tes uriház	lakházak										az építmények értéke			
				csárda	csöszház	a városban kivül	a városban	a tanyákon	eneletes	földszinti	padozattal dege- renda, 2—4 szoba	nagyobb falusi ház	kisebb		gunyhó	téglából rakott	vályogból
2	1	16	6	783	30	1	2	10	45	726	50	4	56	775	5	830	400000 ft.

állat. b). pénz.

templom pt.		kórház pénztár		árva pénztár		templom építési pénztár		a pénztárakban levő összes tőke										
kész pénz	kötelezvény	kész pénz	kötelezvény	kész pénz	kötelezvény	kész pénz	kötelezvény											
frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr									
138	6	105	27	12	55	86	4277	73	483	78	5100	—	10	46	827	22	21420	23

felosztása.

A birtok és birtokos közötti arány						földtelen juhász gazda	zsidó	
$\frac{1}{16}$ holdtól $\frac{1}{8}$ holdig bir	házat vagy ház- részt és földet bir	földet ház nélkül bir	igás marhát bir gazda	birkás gazda	500 birkán felül bir		ház	föld
90	869	94	238	62	2	10	8	1

Brutto jö

buza	rozsa	tengeri	árpa	zab	köles	bab	burgonya	kender és len	kender len	dobány	lóhere búkköny	dinnye	tök	szalma	
pozsonyi mérő								mázsa	mérő	m á z s					
9000	20000	13000	6000	8400	810	800	25000	90	210	300	900	1750	1500	5000	50000

ezen kívül még 800 öl fa, 300 véka szikso, 500 mérő gyümölcs.

Jászfényszaru város

T a r t o z á s																					
á l l a m i							k ö z s é g i														
direct adó				indirect adó s közmunka			közös és magányos				az egész tartozásnak összege										
hátralék	folyó	összeg	fogyasztási	bélyeg	országos közmunka	összeg	direct és indirect adó mindössze	betáblázott felvett kölcsön (magányos)	községi szükségletekben	összeg											
fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.								
8799	74	15221	65	24021	39	825	1400	1014	32	3239	32	27260	71	36771	60	7792	88	44564	48	71825	19

v e d e l e m.

széna és csáté	nád	gyógyfüvek	bor	gyapju	szarvasmarha (borju)	birka-(bárány)	sertés (malacz)	szárnyas állat	méz és viasz	a földipar valószínű összes jövedelme	A város külön jövedelme					
a	kéve	mázsa	akó	mázsa	d a r a b			mázsa	forint	for.	kr	for.	kr	for.	kr	
80000	20000	200	733	100	600	2000	1000	25000	2	210000	5833	50	452	47	6285	97

költségei.

L e r o v á s						Hátralék				a hadseregben levő katonák										
állami			községi			a hátralék egész összege				száma	fejenként és évenként 150 for. munkabéni									
direct adóban	indirect adó s közmunkában	összeg	betáblázott felvett kölcsön	községi szükségletek	összeg	az egész lerovásnak összege	állami adóban	községi betáblázott adósság	fr.	kr.	fr.	kr.								
fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.							
14126	69	3239	32	17366	1	7788	39	7788	39	25154	40	9894	69	36771	60	11398	11	100	15000	

A város községi

T a r t o z á s																									
állami				k ö z s e g i																					
a d ó				direct		összeg		tisztí fizetésben		cseléd bér		cseléd rubázat		napidíj és uti költség		iroda szükségletek és világítás		tőkek kamatja		építések s javítás		különféle		összeg	
hátralek		folyó		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.	
1111	68	537	62	1649	30	6297	63	452	—	74	50	174	31	272	59	106	81	61	60	353	44	7792	88		

J e g y z e t. A város községi kiadásokat eddig a majorkodó pénztár vagy

K i v

buza	rozsa	tegeneri	árpa	zab	köles	bab	burgonya	kender és lenmag	kender	len	dobány
4000	10000	6000	2000	6000	400	300	10000	300	400	300	900

B e v é

liszt	só	kávé	czukor	fűszer s több apróbb czikkek	zsiradék és olaj	szappan	gyertya	rófós anyagok	vas	szén
800	400	10	40	500	200	200	200	50	70	200

ezen kívül ruhaféle, 2000 db deszka, 200 db épületfa, 5000 db üveges portéka,

kiadások.

L e f i z e t é s														Hátralek	adósság										
k ö z s e g i														állami adóban	2 alapítványokban										
az egész tartozásnak összege		állami adó, direct		tisztí fizetésben		cseléd bér		cseléd rubázat		napidíj és uti költség		iroda szükségletek és világítás				tőkek kamatja		építések és javítás		különféle		a községi lefizetések összege			
fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.		fr. kr.			
9442	18	307	00,	6297	63	452	—	74	50	174	31	272	59	106	81	61	60	353	44	7792	88	1342	29,	1799	70

város külön jövedelme fedezte.

i t e l.

csáté és széna	nád	gyógyászati növények	dinnye, zöld tök	gyapjú	nyers bőrök	szarvas marha	sertés	birka	szárnyas állat	a kivitel valószínű pénzürtéke
50000	10000	200	1000	100	50	500	400	1000	15000	92000

t e l.

Vásár forgalom																					
euzet		bor		sör		pálinka		dobány		deszka		cserepedény		mész		gyümölcs		tízifa		Vásár forgalom	
akó		má.		darab		p. mérő		öl		évenként		ló		szarv. marha		sertés		juh			
d		a		r		a		b		é		v		e		n		k		é	
00	500	50	150	100	2000	30000	500	800	800	4000	3000	2000	1000								

tdasági eszközök, káposzta sat. a bevétel pénzürtéke 72000 forint.

A r á n y o k :

1 lakházra esik		a földbirtokból		házi állatok										
térség lakos	hold	1 család		ló	jármos ökör	tehén	fiatal szarv. marha	juh	sertés	szárnyas baromfi	1 család		1 lélekre	
		100 lakosra	1 családra								100 lakosra	1 családra	100 lakosra	1 családra
515 ⁰														
5 ₂₆														
13														
3														
8 ₁₁														
0 ₃₁														
13 ₃₀														
0 ₃₁														
17 ₂₀														
0 ₁₉														
15 ₉₀														
0 ₄₀														
140														
5 ₉₀														
50 ₉₀														
2 ₀₈														
750														
39														

A r á n y o k :

Adó és országos közmunka				az összes adóból hátralék nélkül	közszégi				
direct	fogyasztási		közmunka		vallásos ügy		igazgatási ügy		
1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre
fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr
14 25 3 48	— 77 — 19 1	31 — 32 — 96 — 23	17 29 4 22 2	38 — 58 2	74 — 67				

61. birtok.

a földbirtok pénzértékéből		az épületek pénzértékéből		az állatok pénzértékéből		az alapítvány és depositokból		az egész vagyonból		az egész adókötelezésekben fizetendő adót	
1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre	forinton felül	
fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	190	160
702	23	171	62	374	53	91	28	112	36	27	50
20	5	4	90	1217	22	297	48	2	2	2	18
59	144	155	150								

2. állami s házi terhek.

fizetések				az egész országos és községi fizetésekből	Fogyasztás				
tanügy	egészségi ügy	összegéből ezeknek			a husbólesik	a borból	a pálinkából	czukor és kávéből	
1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre	1 család	1 lélekre
fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	fr. kr	font	i t e z e	font	lat
1 68	— 41 — 46	— 11 7 26 1 77	24 55 5 99	120 29	96 22	15 3 ₃	4 21	36	

Az általános állapot részletes értékviszonya.

Cselekvő állapot.		Szenvedő állapot.	
1. földbirtok . . .	750,000 for.	1. alapítványok	for. kr.
2. épületek . . .	400,000 "	a. Jászberényi gymn.	1,694 70
3. háziállatok . . .	120,000 "	b. Hevesm. gazd. egyt.	105 —
4. készpénz . . .	30,000 "	2. betáblázott adósság	36,771 60
Összesen	1,300,000 "	Összesen	38,571 30

A birtokból esik :

	egy telekre	egy családra	egy lélekre
1. föld . . .	3218 frt 88 kr.	702 frt 24 kr.	171 frt 62 kr.
2. épület . . .	1716 " 73 "	374 " 53 "	91 " 53 "
3. háziállat . . .	515 " 1 "	112 " 36 "	27 " 46 "
4. pénz . . .	128 " 75 "	28 " 9 "	6 " 87 "
Összesen	5579 " 37 "	1217 " 22 "	297 " 48 "

Az adósságból esik :

egy telekre 165 ft 54 kr. egy családra 36 ft 11 kr. egy lélekre 8 ft 82 kr.

Az általános jövedelemből esik :

	egy telekre	egy családra	egy lélekre
1. szántóföld . . .	536 frt 47 kr.	117 frt — kr.	28 frt 61 kr.
2. rét s nádas . . .	257 " 52 "	56 " 18 "	13 " 74 "
3. szőlő . . .	17 " 16 "	3 " 74 "	— " 91 "
4. háziállat . . .	111 " 58 "	24 " 34 "	5 " 94 "
Összesen	922 " 73 "	201 " 26 "	49 " 20 "

A kiadásból esik :

	egy telekre	egy családra	egy lélekre
	for. kr.	for. kr.	for. kr.
1. belfogyasztás	527 89	115 16	28 15
2. bevétel	309 —	67 40	16 47
3. adó, a. hátralék	37 76	25 50	2 01
b. folyó adó	65 33	14 25	3 48
c. fogyasztási	3 54	— 76	— 19
d. bélyegadó	6 1	112 64	1 30
4. közmunka	4 36	— 95	— 23
5. kamat	11 32	2 47	— 60
Összesen	965 21	210 53	51 46

A kivitelből esik :

1 telekre 394 for. 84 kr. 1 családra 86 for. 14 kr. 1 lélekre 21 for. 5 kr.

A deficitből esik :

1 telekre 42 for. 48 kr. 1 családra 9 for. 27 kr. 1 lélekre 2 for. 26 kr.

Általános mérleg :

általános jövedelem	215,000 for.
kivitel	92,000 "
belfogyasztás	123,000 "
adó s közmunka	27,261 "
bevétel	72,000 "
kamatok	2,639 "
a kiadások összege	224,900 "
ebből a jövedelmet levonván maradt	9,900 " deficit.

A földbirtok jövedelemből esik a szántóföldekre 57%, a rét és nádasra 27%, a szőlőre 4%, a baromfira 12%; minthogy a szántóföldek jövedelme 125,000 for., a rét s nádas jövedelme 60,000 for., a szőlők jövedelme 4000 for., a baromfi jövedelme 26,000 for., s összesen 215,000 forintot teszen.

A kiadásból esik :

a belfogyasztásra 55%, a bevételre 32%, az összes adóra 12%, a kamatokra 1%, az egész adóból a direct adó 87%, az indirect 13%.

Az egész adó, ennek hátralékából s országos közmunkából esik a hátralékra 32%, a folyó direct adóra 56%, a fogyasztási adóra 3%, a bélyeg adóra 5%, az országos közmunkára 4%.

A község tiszta jövedelme hivatalosan 35,265 forint 92 kr.-ban alapított meg, melynek a direct adó 45.30%, az indirect adó 6.62% és így összesen 51.92% teszi; ha pedig, mint szükség, hozzá adjuk az adó hátralékot s az országos közmunka terhet, a fent kitett tiszta jövedelemnek az összes adózás 80.35% teszi.

Ezen kimutásokról kiviláglik, hogy Fénsszaru egyetlen iparága a földművelés, nem vezet a megkívántatott eredményhez, és a nép ezen állapotnak indokait az adó nagyságában, azután a gabona keletlenségében keresi; de vannak azonkívül is nagyon fontos okok, melyek az itteni földművelésnek sikerét tetemesen gátolják.

A tagosítás előtt Fénsszaruhoz tartozott még a belhatáron kívül Kara pusztának felerésze, azaz 4871 hold, mely majd egészen legelőnek használtatott, de a legtöbb birtokos pusztai részét eladá és így Fénsszaru elveszté földbirtokának harmad részét. A régi időben a gazdaságnak főágát s biztos jövedelmi forrását a marhatenyésztés képezé, de ez megszűnt a puszt-

tai legelő elvesztésével s a belhatár végleges elosztásával. Most egyedül a földmivelés foglalja el a gazdaságban az első helyet.

Ez által Fénsszaru új korszakba lépett. A pásztorkodó emberből lett földmivelő, a régi jövedelem nélkül, és az új foglalkozáshoz kívántató gyakorlat s czélszerű eszközök nélkül.

A földnek nagy különfélesége miatt ennek felosztása igen nehéz lévén, az is történt, hogy míg egyik birtokát kis de jó tagban kapá ki, a másik illetménye egy terjedt futó homoktábla lett, mely sem szántásra sem legelőül használva nem látszott alkalmasnak, és mégis minden tekintet nélkül a föld minőségére, egyformán mivelik.

Egy másik akadály az, hogy sok tanya igen hosszúra méretett, s van dülő, hol a föld több mind 1000 öl hosszú, tehát egy 5—10 holdas birtok csak 8—16 öl széles, mely körülmény a berendezést nagyon nehezíti.

Egy további akadály az, hogy vagy 20 birtokost kivéve, kik rendes tanyaházakat építettek, a többi távolfekvő földjéről terményét haza hordja. Ez részint régi szokás, részint a föld csekélyisége miatt történik, s nagy idő s erő-vesztegetéssel jár.

Az itteni kedvelt juhászat szinte sok baj okozója. Gyakran szándékosan vagy véletlenül is más földjein legelnek a birka farkák, s ez által rontják a vetést, akadályozzák a fatenyésztést s folytonos pörlekedésre adnak alkalmat.

Ilyen körülmények között a földek majdnem minden trágya nélkül s nem ritkán annak természetével ellenkezőleg folytonosan használtatván s így termékenységüket vesztvén, nem lehet csodálni, hogy a birtok mind kevesebb jövedelmet ad.

De a jövedelem ezen apadása a kiadások nagyobbítása által is nő. A régi pásztorkodó ember ruházatra, butorokra sat. úgy szólva mitsem adott ki; most pedig még a szolgáló is a drága kelméket, selymet sat. nélkülözhetlenné tartja.

A régi időben egy kötél vagy teleknek ára 800—1000 forintot nem mult felül s most nem kapható 3200 forinton alól; a gabnának ára volt 1 for., most 3 és 4 for., tehát a jövedelem valódiilag nem kevesedett, hanem nőtt; de a Kara puszta

elvesztése, a családok szaporodása, a földbirtok folytonos eldarabolása, a gazdaságnak tökéletlensége, a fényűzés szinte olyan cselekvőtényezők a deficit előidézésénél mint a világkereskedésben mindig hullámzó változások, és a birodalomnak kedvezőtlen anyagi és szellemi helyzete.

Ha más oldalról a fénsszaru határnak különféleségét s ennek minőségét tekintetbe vesszük, kénytelenek vagyunk elismerni, hogy ezen négyszög mérföldön a természet maga egy rendezett gazdaságot állított fel. Van fekete föld buza, árpa, tengerire; van kötött homok rozsra, van nagy kiterjedett rét bő takarmányra, van nádas, van futóhomok, mely csak az emberi kézre vár, hogy lombos erdővel, gyümölcsös kertekkel diszelegjen, ezenkívül a Zagyvapatak s tavak s ennek televénydus partjai. Itt csak a rendező ész hiányzik. Ha az felébredt, ha minden talaj a maga természete s a tudomány újabb észleleteiből vont tapasztalatok szerint szorgalmasan miveltetik; a baromtenyésztés nem csak szaporodik, de nemesítetik is; ha hozzá még a méh s a selyemtenyésztés sat. elterjed, ezen határnak — bár milyen merésznek látszatik is ezen állítás — egyáltalában nincs oka a dús-gazdag, de majdnem minden negyedik évben sinlődő alföldet irigyleni. Hisz még a mostani szokott művelés mellett is az 1863-ik évi aszály alatt nem csak maga nem szenvedett semmi hiányt, hanem a szomszédokat is képes volt élelemmel s takarmánnyal ellátni.